

KIBRIS'TA İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM ÖNERİSİNİN İNCELENMESİ

Ali Said ÇİMEN*

Öz

Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurulmasının akabinde Türk ve Rum halkları arasında adada birçok çatışma yaşanmıştır. Bu çatışmaların sebebi Türk toplumuna yönelik hayata geçirilen asimilasyon eylemleri ve Rum egemenliğini hayata geçirmek için yürütülen şiddet eylemleridir. Yaşanan çatışmaları durdurmak için 1974'te hayata geçirilen Barış Harekâtı neticesinde Kıbrıs sorunu farklı bir aşamaya dönüşmüştür. Adada yaşanan sürece Birleşmiş Milletler (BM) de dâhil olarak Genel Sekreterler aracılığıyla birçok çözüm önerileri sunulmuştur. Bu çözüm önerileri federatif devlet esaslı, aynı devlet çatısı altında iki toplumlu düzen çerçevesinde olmuştur. Fakat bu gayretlerin tümü başarısızlıkla neticelenmiştir. Bazen silahlı çatışmalarla bazen de diplomatik ihtilaflarla uzun yıllardır uluslararası sistemin gündeminde yer alan bu probleme artık farklı bir bakış açısıyla yaklaşmanın vakti gelmiştir. Bu çalışmanın amacı günümüze dek teklif edilen çözüm önerilerinin başarısız olması sebebiyle iki devletli çözüm önerisinin başarılı olup olamayacağını değerlendirmesidir. Böylece yıllardır çözüm bulunamayan soruna alternatif üretilecektir. Sosyal bilimlerin esas araştırma usullerinden nitel araştırma usulüyle hazırlanan çalışmamızda Kıbrıs Sorunu'nun taraflarının bulunduğu belgeler, tutanaklar, raporlar ve beyanlar analiz edilecektir.

Anahtar Kelimeler: *Kıbrıs Sorunu, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, Avrupa Birliği.*

REVIEW OF THE TWO-STATE SOLUTION PROPOSAL IN CYPRUS

Abstract

Following the establishment of the Republic of Cyprus, there have been conflicts between the Turkish and Greek communities on the island. The reason for the conflicts was the assimilation against the Turkish community and the violence to realise Greek sovereignty. As a result of the Peace Operation in 1974 the Cyprus problem turned into a different phase. The United Nations was involved in the process and proposals were presented through the Secretaries General. The proposals were based on a federative state, within the framework of a bi-communal order under the same state roof. However, the efforts resulted in failure. The problem, which has been on the agenda of the international system for many years, should now be approached from different perspective. The aim of the study is to evaluate whether the two-state proposal can be successful or not due to the failure of the proposals so far. Thus, alternative will be produced to the problem that has not been solved for years. In our study, which is prepared with the qualitative research method, one of the main research methods of social sciences, the documents, minutes, reports and statements submitted by the parties to the Cyprus Problem will be analysed.

Key Words: *Cyprus Problem, Turkish Republic of Northern Cyprus, Greek Cypriot Administration of Southern Cyprus, United Nations Security Council, European Union.*

1. GİRİŞ

1570-1878 yıllarında Osmanlı egemenliğinde bulunan Kıbrıs'ta uzun yıllardan sonra ilgili tarafların anlaşmasıyla 1960'ta kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti, Yunan-Rum ikilisinin yayılmacı politikaları sebebiyle uzun ömürlü olmamıştır. Türkiye'nin 1974'te hayata geçirdiği Barış Harekâtı ile adaya barış, huzur ve güven hâkim olmuştur.

Bir önceki döneme nispeten adada huzur ortamı sağlanarak Kıbrıs Türk halkının can güvenliği tesis edilmiştir. Fakat iki toplumun yaşadığı adada devlet idaresi bakımından kimi belirsizlikler bulunmaktadır. 1968'den günümüze yürütülen milletlerarası görüşme ve müzakerelerde BM'nin farklı organları aracılığıyla taraflara birçok çözüm önerisi sunulsa da herhangi bir anlaşma sağlanarak belirsizliği ortadan kaldıracak bir başarıya erişilememiştir(Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, a). Bununla birlikte BM Genel Sekreterleri ihtilafın çözümü kapsamında iyi niyet girişimcisi ve arabulucu olarak diplomatik çözüm arayışında bulunmuşlardır.

Bu çalışmanın temel konusu Kıbrıs'ta günümüze dek teklif edilen çözüm önerilerinin başarısız olması sebebiyle iki devletli çözüm önerisinin değerlendirilmesidir. Kıbrıs Sorununun taraflarından Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (GKRY), Yunanistan, BM Güvenlik Konseyi (BMGK), BM Genel Kurulu, AB ve Türkiye'nin sunduğu belgeler ve beyanlar analiz edilecektir. Kıbrıs Sorunu, 1960'lı yıllardan günümüze kadar diplomatik krizler ve silahlı çatışmalarla mevcudiyetini devam ettirmiştir. Sorunun BM'ye taşınmasının akabinde de Türkiye yalnız bırakılıp problem baskı ve tehditlerle Kıbrıs Türkleri ile Türkiye'nin aleyhine sonuçlandırılmaya çalışılmıştır. BM'nin soruna ilişkin sunduğu çözüm önerileri federal devlet modeli kapsamındadır. Bahse konu modelin ileri sürülmesindeki gaye, Kıbrıs Türklerinin 1960'lı yıllarda maruz kaldıkları soykırım ve sistemli katliamların yeniden yaşanmasını engellemektir. Fakat taraflar aynı görüşte olmadığı için çözüm elde edilememiştir. Kıbrıs Türk halkının maruz kaldığı ambargoların kaldırılması, can güvenliğinin sağlanması, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC) ve Türkiye'nin Doğu Akdeniz'deki güvenliğinin tesisi amacıyla, uzun yıllardır var olan problemin çeşitli çözüm seçeneklerinin irdelenmesi zorunlu olmuştur. Hal böyle iken Kıbrıs Sorununda iki devletli çözüm modelinin iki topluma çözüm olup olamayacağının değerlendirilmesi gereklidir.

Günümüze kadar toplumlararası müzakerelerde başarısız olan çözüm tasarılarına mukabil, iki devletli çözüm seçeneği adada daimi barış ortamını ve istikrarı sağlayacaktır. Fakat buna karşılık olarak iki devletli çözüm modeli, öncelikle Avrupa Birliği (AB) olmak üzere Yunanistan ve GKRY tarafından onaylanmayıp desteklenmeyecektir. Ancak iki devletli çözüm modeli tatbik edildiği zaman adada daimi güven ortamı tesis edilecek, normalleşme süreci hızlanacak, adanın turizm başta olmak üzere uluslararası ekonomiden aldığı pay artacaktır(Ertuğrul, 2012, s. 296).

Birinci bölümde, Kıbrıs Sorunu müzakerelerinin kısa tarihi hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde ise GKRY, Yunanistan, AB, BMGK, BM Genel Kurulu ve Türkiye'nin soruna yaklaşımına değinilmiştir. Üçüncü bölümde ise yaklaşık elli yılı aşkın süredir yürütülen müzakere süreci neticesinde ulaşılamayan çözüme farklı bir alternatif değerlendirme yapılmıştır. Çalışmanın nihayete erdiği sonuç bölümünde bir değerlendirme yapılmıştır.

2. KIBRIS SORUNU MÜZAKERELERİNİN KISA TARİHİ

Kıbrıs probleminin kökeni, "Megali Idea" fikrinin parçasını oluşturan ve Yunanistan'ın da Kıbrıs siyasetinin esasını meydana getiren "Enosis"tir(İsmail, 1998, s. 6). Temel kaynağı ise Bizans İmparatorluğu'nun başkenti Konstantinopolis'in 1453 yılında Osmanlı Devleti tarafından fethedilmesidir. Temel gayeleri ise tarihi olarak değer içeren Yunan topraklarının bütünü kapsayacak biçimde Yunanistan sınırlarını genişletmektir. Enosis fikri Kıbrıs Cumhuriyeti Eski Cumhurbaşkanı Makarios'un beyanlarında da bariz bir şekilde yer almaktadır. Zira 20 Ekim 1950 tarihinde gayelerinin milli bağımsızlıkları için çalışıp Kıbrıs'ı anavatanları Yunanistan topraklarına dâhil etmek olduğunu beyan etmiştir(Örek, 1997, s. 21). Yunan Ortodoks Kilisesi'nin, Yunanistan'ın ve GKRY'nin kabul ettiği yöntemde esas unsur ilk baştan beri milliyetçilik olmuştur.

Yunan Ortodoks Kilisesi, 1821 yılında Yunanistan'la birleşme hususunda Kıbrıslı Rumları tahrik edip Osmanlı Devleti'nin tesirini kırmak için ayaklanmaya kışkırtmıştır. Kıbrıslı Rumlar 1878-1960 yılları arasında İngiliz idaresine yönelik isyanlar başlatıp Enosis mücadelesini devam ettirmişlerdir. Oysaki Türklerin adanın siyasi istikbaline dair kararlarda her iki tarafın da ayrı ayrı söz hakkı olduğuna ilişkin inançları vardır(Stavrınides, 1976, s. 100). Kıbrıslı Rumlar için "Enosis" kurtuluş ve hürriyet manasındadır. Ancak Kıbrıslı Türkler için Enosis, Kıbrıs'ı fiziki olarak terk etmelerine neden olacak insan haklarına aykırı bir kolonileştirme hareketidir.

Kıbrıs Adası, Rus hedeflerine yönelik Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünün muhafazası amacıyla 1878 senesinde, İngiltere ve Osmanlı Devleti arasında imzalanan savunma anlaşması sonucunda İngiltere'ye devredilmiştir. 1. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin İttifak Devletleri yanında savaşa girmesiyle beraber İngilizlerce ilhak edilmiştir. Adanın yönetimi 1923 yılında Lozan Antlaşması'nın imzalanmasıyla Türkiye'ye devredilmiş ve 1925 yılında adanın statüsü, İngiliz Kraliyet Sömürgesi olmuştur(Reddaway, 1986, s. 3-26). 1950'li yıllara kadarki süreçte Rum tarafının hem İngiliz nüfusuna, hem de Kıbrıslı Türklere yönelik provokatif eylemleri sürmüştür.

İngiltere, Ortadoğu'daki siyasetini değiştirmesiyle birlikte Rum yanlısı politikalarından vazgeçmiştir. Bunun akabinde Vergi Kanunu'nu mazeret gösteren Rumlar, 21 Ekim 1931 tarihinde ayaklanıp İngiltere'nin Kıbrıs Valisi'nin konutunu ateşe vermişlerdir. Kıbrıslı Rumların bu ilk isyanı Mısır'dan getirilen destek güçlerle bastırılmıştır. 2. Dünya Savaşı esnasında Yunanistan'ın Kıbrıs Adası'nı ilhak etmesini isteyen Rumlar, İngilizlerin anayasa teklifini reddedip "Enosis" fikrinin içermeyen her öneriyi reddedeceklerini bildirmişlerdir(Özmen, 2005, s. 70). İngiltere, 1931 yılından beri tatbik ettiği sıkıyönetim siyasetini, 2. Dünya Savaşı akabinde gevşetip özerk bir yönetim meydana getirme gayretinde

olmuştur. Bu maksatla, “1947 Lord Winster Planı”, “1948 Jackson Planı”, “1955 1. Mac Millan Planı”, “1955 1. ve 2. Harding Planları”, “1956 Radcliff Planı”, “1958 2. Mac Millan Planı” ve “1958 Spaak Planı” hazırlatıldı. Bahse konu planların esas noktası, Kıbrıs Adası’ndaki İngiliz hâkimiyetinin sürdürülmesi fikridir. Bahse konu planlar “Enosis” fikrini içermediği gerekçesiyle Rumlarca reddedildi(İsmail, 1998, s. 48). Kıbrıs Adası’nda Türk-Rum çatışmasının artması neticesinde taraflar bir araya getirilip 11 Şubat 1959 tarihinde Zürih Antlaşması ve 19 Şubat 1959 tarihinde Londra Antlaşması imzalanmıştır(Bozkurt, 2002, s. 14). İki toplumun eşitliği temelinde Türkiye, İngiltere ve Yunanistan’ın garantörlüğünde Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur. 16 Ağustos 1960 tarihinde Kıbrıs Anayasası’nın yürürlüğüyle birlikte Kıbrıs Cumhuriyeti, resmi olarak kurulmuştur(Sezer ve Terzioğlu, 2004, s. 339).

Kıbrıs Cumhuriyeti’nin kurulmasının akabinde, Kıbrıs Rumlarınca, Kıbrıs sorunu alevlendirilmiştir. Öncesinde aralarında silahlı çatışmaların yaşandığı toplumların, tek bir idare çatısı kapsamında hayat sürmesi zorluklar barındırmaktadır. Bununla beraber Rum tarafı, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni meydana getiren antlaşmaları esasından değiştirmek için eylemlerde bulunmuştur. Türklerin ayrı belediyeler oluşturmaları, memuriyette %30 oranında Türk bulundurulması, Türk Cumhurbaşkanı Yardımcısı’nın veto yetkisi gibi hususlara Rumlar itiraz etmiştir. 30 Kasım 1963 tarihinde Eski Cumhurbaşkanı Makarios, Kıbrıs Anayasası’nın 13. maddesinin değiştirilmesine dair önerisi, Türk tarafına ve garantör devletlere sunulmuştur. Kıbrıslı Türkleri azınlık durumuna düşüren ve Türklerin haklarına dair düzenlemelerin değiştirilmesini kapsayan bahse konu değişiklik önerisi, garantör devletlerden Türkiye ve Kıbrıslı Türklerce kabul edilmemiştir(Bilge, 1969, s. 400-403). Dolayısıyla, Kıbrıs Cumhuriyeti’ni, “Enosis” hedefinde bir araç olarak düşünen Eski Cumhurbaşkanı Makarios ve Rum tarafı, üç yıllık bir “bekleme ve hazırlanma” sürecinin akabinde, uzlaşma zeminini, tekrardan probleme çevirmiştir(Bulunç, 2004, s. 155). Bahse konu önerinin

reddedilmesiyle, Türklerin Kıbrıs Adası'ndan gönderilmesini ve öldürülmelerini içeren "Akritas Planı" devreye sokulmuştur. Kıbrıslı Türkler, 21 Aralık 1963 tarihinde "Kanlı Noel" adıyla isimlendirilen soykırıma maruz kalmışlardır. İkametlerinden sürülüp haberleşme olanaklarından yoksun bırakılarak Kıbrıs Adası'nın %3'lük bir kesiminde hayat sürmek mecburiyetinde kalmışlardır. Emniyetin tesisi maksadıyla Lefkoşa "Yeşil Hat" olarak isimlendirilen bir hatla ikiye bölünmüştür(Sezer ve Terzioğlu, 2004, s. 339). 1 Ocak 1964'de Eski Cumhurbaşkanı Makarios, 1959-1960 Antlaşmalarını tek taraflı feshettiğini beyan etmiştir. Akabinde, Kıbrıs Adası'nın farklı bölümlerinde Türkler saldırılara maruz kalmıştır. Garantör devlet Türkiye, 13 Şubat 1964 tarihinde BMGK'ne başvuru yapmıştır. BMGK 4 Mart 1964 tarihli ve 186 sayılı kararı(BM Güvenlik Konseyi, 186/1964) ile Kıbrıs Adası'na, BM Barış Gücü konuşlandırılmasına karar vermiştir(İsmail, 1998, s. 87; Manisalı, 2003, s. 45).

Sonraki süreçte Yunanistan, Kıbrıs Adası'na gizli bir şekilde asker getirmeye başlamıştır. 1968-1974 yıllarında, taraflar arasında barışın tesisine dair ilgili tüm tarafların yer aldığı teşebbüsler olmuşsa da bu eylemlerden netice alınamamıştır. 15 Temmuz 1974'te, Yunan Cuntasının desteğini alan Nikos Sampson, Eski Cumhurbaşkanı Makarios'a darbe yaparak iktidarı ele geçirmiştir(Sezer ve Terzioğlu, 2004, s. 340). Garantör devlet Türkiye; İngiltere, ABD ve SSCB ile temasa geçerek tepkisini ortaya koyup darbecilerin Kıbrıs Adası'ndan bir an önce ayrılmasını ve Kıbrıs Adası'nın bağımsızlığının teminat altına alınmasını bildirmiştir. Bu yolla netice alamayan Türkiye, Garanti Antlaşması'nın 4. maddesi uyarınca, 20 Temmuz 1974'te Kıbrıs'a müdahalede bulunmuştur. Böylece Kıbrıs Adası'ndaki Nikos Sampson yönetimi sonlandırılmıştır(Özmen, 2005, s. 290-291). 22 Temmuz 1974 tarihinde Girne'ye ulaşan Türk kuvvetleri, BMGK'nın ateşkes kararıyla ilerleyişini durdurmuştur.

25-30 Temmuz 1974 tarihlerinde 1. Cenevre Konferansı toplanmıştır. Konferans sonucunda, 1959-1960 Antlaşmalarının yürürlükte bulunduğu ve garantör devlet Türkiye'nin müdahalesinin antlaşmalara uygun olduğu kabul görmüştür. 8-12 Ağustos 1974 tarihlerinde, Kıbrıs'ta anayasal rejimin tesisi amacıyla bir araya gelen 2. Cenevre Konferansı'nda, Rum ve Yunan tarafının negatif tutumu nedeniyle neticeye ulaşılamamıştır. Zaman kazanma stratejisi güdüldüğünü düşünen Türkiye, 14 Ağustos 1974 tarihinde Kıbrıs Adası'na ikinci müdahalesinde bulunmuştur. Müdahaleyle Kıbrıslı Türkler için yaşanabilir bir bölge kontrol altına alınıp 16 Ağustos 1974'te ateşkes ilan edilmiştir (Serter ve Fikretoğlu, 1988, s. 88-89). Hem Yunanistan, hem ABD, hem de AB ile olan ilişkilerde, günümüze dek devam edegelen Kıbrıs Sorunu ortaya çıkmıştır. Kıbrıs Adası'nda hukuken problem çözülemediği için, Kıbrıs Sorunu günümüzde uluslararası toplumun gündemindedir (Fırat, 2005, s. 749).

Kıbrıs Barış Harekati'nin akabinde Kıbrıs'ta iki kesim arasında müzakerelerin başlaması hususunda BM'ce adımlar atılmıştır. BMGK 12 Mart 1975 tarihinde, iki tarafın liderlerini acil şekilde müzakerelere başlamaya davet etmiştir (Ertekün, 1984, s. 37). Kıbrıs Türk tarafı, iki taraflı bir yönetim talep ederken, Rum tarafı iki bölgeyi çözümü reddetmektedir (Coşkun, 2018, s. 119-143). BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim başkanlığında, 28 Nisan-2 Mayıs 1975 tarihlerinde Viyana müzakerelerinin ilk turu gerçekleşmiştir (Denktaş, 1988, s. 81). Daha ziyade merkezi hükümetin işlevleri hakkında olan Viyana müzakerelerinin ikinci turu 5-7 Haziran 1975 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Türk tarafı bahse konu müzakerelerde geçiş hükümeti kurulması fikrini sunmuştur (Denktaş, 1988, s. 81). Viyana müzakerelerinin üçüncü turu 31 Temmuz-2 Ağustos 1975 tarihlerinde gerçekleşmiştir. Dördüncü tur müzakereleri ise New York'ta 8-10 Eylül 1975 tarihinde gerçekleşmiştir. GKRY Eski Cumhurbaşkanı Klerides müzakerelere Türk tarafının somut teklif sunmaması sebebiyle devam etmemiştir (Denktaş, 1988, s. 82). GKRY Eski Cumhurbaşkanı Klerides basına

verdiği demeçte Türk birliklerinin adadan çekilmesinin görüşmelerin ön şartı olduğunu belirtmiştir (Ertekün, 1984, s. 42). Dördüncü tur müzakerelerinden bir netice alınamaması sebebiyle müzakereler bir müddet askıda kalmıştır. Taraflar Brüksel’de 12 Aralık 1975 tarihinde bir araya gelerek müzakerelere devam edilmesi hususunda anlaşmışlardır. Bu anlaşma sonucunda 17-21 Şubat 1976 tarihlerinde müzakerelerin beşinci turu gerçekleşse de bir sonuç alınamamıştır.

27 Ocak 1977 tarihinde Denктаş-Makarios görüşmeleri başlamıştır. Ancak Eski Cumhurbaşkanı Makarios’un 3 Ağustos 1977 tarihinde ölümü ile görüşmeler son bulmuştur. Denктаş-Makarios görüşmelerinin kesilmesinin akabinde 19 Mayıs 1979 tarihinde gerçekleşen Denктаş-Kipriyanu görüşmesinde belirtildiği üzere müzakereler 15 Haziran 1979 tarihinde Lefkoşa’da başlamıştır. Problemin çözümüne dair meselelerin gündeme dahi gelmediği süreçte herhangi bir gelişme olmayıp 22 Haziran 1979 tarihinde müzakereler ertelenmiştir (Ertekün, 1984, s. 77). Akabinde BM Özel Temsilcisi Hugo Gobbı’nın devreye girmesiyle müzakereler 9 Ağustos 1980 tarihinde yeniden başlamıştır. BM Genel Sekreteri Kurt Waldheim 1980 yılında taraflara geçici bir anlaşma metni iletmiştir. Bahse konu anlaşmada müzakereleri olumlu olarak etkileyebilecek, Kıbrıs Türk tarafına uygulanan ambargonun kaldırılması, Lefkoşa Uluslararası Havaalanı’nın yeniden açılması benzeri konular vardır. Fakat burada da herhangi bir ilerleme olmamıştır. Türk tarafı görüşmelere devam edilmesi çağrısında bulunmuştur. Bu kapsamda Rauf Denктаş tarafından Kıbrıs Sorununun çözümüne yönelik hazırlanan öneriler 2 Ocak 1984 tarihinde BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar’e sunulmuştur. Kıbrıslı Türklerin iyi niyet önerileri adı altında sundukları belgede, Kıbrıslı Rumların müzakerelere devam etmeyi kabul etmesi halinde, Lefkoşa havaalanının sivil kullanımına açılacağı, 1974’ten beri sivil hayata kapalı olan Maraş Bölgesi’nin BM yönetimine devredileceği ve iki toplum arasında bir anlaşmaya varılırsa 1974 öncesinde Maraş Bölgesi’nde yaşayan Kıbrıslı Rumların yeniden evlerine dönmesine müsaade edileceği belirtilmektedir (Tamçelik,

2013, s. 748). BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar, Türklerin adanın %29'unda yaşadığı, Senatoda %50'ye %50 Mecliste ise %70'e %30 temsil oranını haiz Cumhurbaşkanı'nın Rum, Cumhurbaşkanı yardımcısının ise Türk olduğu Kıbrıs Federal Cumhuriyeti teklifi hazırladı (Fırat, 2015, s. 119). BM önerisi ve Kıbrıslı Türklerin önerileri Eski Cumhurbaşkanı Spiros Kiprianu'ya sunulmuştur. Ancak öneriler reddedilmiştir (Fırat, 2001, s.118).

25 Temmuz 1989 tarihinde Fikirler Dizisi olarak anılan bir plan taraflara sunulmuştur. Buna göre Kıbrıs Federal Cumhuriyeti anayasal düzeyde iki kesimli ve iki toplumlu olacak, adadaki asker sayısında indirimle gidilecek, yönetim paylaşımlı olmasına rağmen Türk tarafının talep etmediği bir şekilde merkezi yönetim güçlü kılınacaktı. Ayrıca federasyonun yeni anayasası olacak ve bu anayasa her iki toplumda ayrı olarak oylanacaktı. Anayasada değişiklik iki federe devletin onayıyla yapılabilecekti. 1960 Antlaşmaları geçerliliğini koruyacaktı. Takvimler 12 Şubat 1990'ı gösterdiğinde BMGK aldığı bir kararla Kıbrıs konusunda taraflardan esneklik ve çözüm çabaları görmek istediğini belirterek BM Genel Sekreteri Javier Perez de Cuellar'ı bu konuda yetkilendirmiştir (BM Genel Sekreteri, 1990). 26 Şubat-02 Mart 1990 tarihlerindeki görüşmeler, GKRY Eski Cumhurbaşkanı Yorgos Vasilliou'nun Kıbrıs Türk tarafını halk değil de toplum olarak görüp self-determinasyon hakkını kabul etmemesiyle son bulmuştur. GKRY Eski Cumhurbaşkanı Vasilliou tarafından tek taraflı olarak 04 Temmuz 1990 tarihinde o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu'na başvurulması ile Kıbrıs Sorunu yeni bir boyut kazanmıştır. Kendisinden sonraki BM Genel Sekreteri Boutros Ghali döneminde de görüşme gündeminin temelini oluşturan Cuellar Fikirler Dizisi, Annan Planı'nda da esas alınmıştır (Tamçelik, 2015, s. 396).

BM Genel Sekreteri Boutros Ghali "Güven Artırıcı Önlemler" başlığı ile hazırladığı pakette şu hususlar yer almaktadır: "37. Maraş'la ilgili öneri, New York'taki görüşmelerde eklendiği şekliyle, Kıbrıs Sorununa karşılıklı olarak

üzerinde mutabık kalınacak genel bir çözüm bulununcaya kadar BM idaresine verilmesidir. Burası, iki toplumlu temas ve ticaret için özel bir alan, her iki tarafın da mal ve hizmetlerini sunabileceği bir tür serbest ticaret bölgesi olacaktır. 43. Lefkoşa Uluslararası Havaalanı, üzerinde mutabık kalınan bir tarihten itibaren ve Kıbrıs sorununa karşılıklı mutabık kalınan bir çözüm bulunana kadar, Uluslararası Sivil Havacılık Örgütü ile işbirliği içerisinde BM idaresinde sivil yolcu ve kargo trafiğine açılacaktır. Lefkoşa Uluslararası Havaalanı'ndan Kıbrıs'a giriş yapan yabancı ziyaretçiler, adada kaldıkları süre boyunca iki taraf arasında sınırsız seyahat edebileceklerdir." (BM Genel Sekreteri, 1993, s. 10, 12). BM Genel Sekreteri Boutros Ghali, selefi Javier Perez de Cuellar'dan miras kalan Fikirler Dizisi'ni taraflara sunabilmek için taraflarla 18 Haziran ve 15 Temmuz 1992 tarihinde ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir (İsmail, 1998, s. 181). Taraflar arasında gerçekleşen görüşmeler neticesinde anlaşma sağlanamamıştır. Bunun üzerine BM Genel Sekreteri Boutros Ghali sürecin sonlanmasını önlemek adına, 28 Ekim 1992 tarihine dek ara verilmesi için tarafları ikna etmiştir (Ertuğrul, 2012, s. 287). 28 Ekim-11 Kasım 1992 tarihlerinde taraflar arasında BM Genel Sekreteri Boutros Ghali başkanlığında 'Fikirler Dizisi' üzerine gerçekleşen görüşmelerde Türk tarafı, 'Fikirler Dizisi'nde yer alan 100 başlıktan 91'ini kabul edebileceğini belirtmiştir. Rum tarafı ise "Fikirler Dizisi"nin temel bir anlaşma sahası olabileceğini belirtiyor ancak daha korumacı bir yaklaşımla görüşmeleri kilitlenme noktasına getiriyordu (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, b). Seçimi GKRY Eski Cumhurbaşkanı Glafkos Klerides'in kazanmasıyla birlikte Rum tarafı 'Fikirler Dizisi'ni çözüm aracı olarak görmeyip ilişkilerin yönü Yunanistan ve AB üyelik çalışmalarına çevirmiştir (Ertuğrul, 2012, s. 292).

KKTC Eski Cumhurbaşkanı Denктаş, KKTC Meclisinin onayını almaksızın bu önerileri imzalayamayacağını belirtmiştir. KKTC Eski Cumhurbaşkanı Denктаş'ın "Güven Artırıcı Önlemler" paketini imzalamak için ambargoların kaldırılması şartını ileri sürmesiyle görüşmeler çıkmaza girmiştir. BM Genel Sekreteri

Boutros Ghali'nin tarafları tekrar bir araya getirme girişimleri başarısız olmuştur. KKTC Meclisi "Güven Artırıcı Önlemler" paketini yetersiz bulmuştur. Rumlarda bu paketin KKTC'ye uluslararası tanınma sağlayacağı endişesi hâkimdi. Dolayısıyla bu paketle de çözüme ulaşılamamıştır (Tamçelik, 2015, s. 434).

Aralık 1999-Kasım 2000 tarihlerinde BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın girişimiyle Kıbrıs probleminin çözümü adına Türk lideri Denктаş ve Rum lideri Klerides arasında dolaylı görüşmeler yapılmıştır. Dolaylı görüşmeler sonrasında Kıbrıs Türk lideri Denктаş, Kasım 2001'de GKRY Eski Cumhurbaşkanı Klerides'e yazdığı mektupta hiçbir önkoşul olmaksızın doğrudan görüşmeleri teklif etmiştir (Vatansever, 2010, s. 1520-1521). Görüşmeler sonucunda iki lider Ekim 2002'de Kofi Annan ile New York'ta anlaşmaya vardılar. Varılan anlaşmaya göre, tarafların üye atayacağı iki ayrı komite kurulacak, bu komite adadaki sorunlar için gelecekte çözüm zeminini oluşturacak, adadaki yeni oluşum federal devlet yapısının hukuki ve idari anlaşmalarını hazırlayacaktır. Ancak Denктаş'ın rahatsızlığı sonucu ABD'de kalp ameliyatı geçirmesi bu komitenin üyelerinin belirlenmesini engellemiştir (Özersay, 2017, s. 636).

BM Genel Sekreteri Kofi Annan, taraflara "Kıbrıs Sorununun Çözümü için Kapsamlı Bir Antlaşma Temeli" belgesini iletmiştir. Önceki dönemlerde sunulan öneriler "taslak", "fikir" gibi kavramlarla isimlendirilirken bahse konu BM belgesi "plan" olarak adlandırılmıştır. 24 Nisan 2004'te Kıbrıs'ta yapılan referandum adadaki halk için büyük önem arz etmiştir. Kıbrıs'ın birleşip AB'ye üye olması için yapılacak referandum Kıbrıslı Türkler ve Rumlar için bu zamana kadarki tüm girişimler arasında en somut çözümlerden birisi niteliğindedir. Oylama sonucunda Türk tarafı plana % 64,9 oranında "Evet" derken, Rum tarafı %75,8 oranında "Hayır" diyerek planı reddetmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, h). Uzun süredir devam eden sorunlardan biri olan Kıbrıs Sorunun yıllarca süren müzakerelerle son bulacağına ve adaya huzur geleceğine dair

beklentiler sona ermiştir. Rum Tarafının Annan Planı'nı bu kadar yüksek bir oranla reddetmesi, Kıbrıs Sorununda siyasi eşitliğe, iki topluma ve iki bölgeye dayalı kapsamlı bir çözüm yolunu seçmedikleri gerçeğini ortaya koymuştur.

3. TARAFLARIN YAKLAŞIMLARI

3.1. GKRY-Yunanistan'ın Yaklaşımları

AB üyesi GKRY ve Garantör devlet Yunanistan ikilisi KKTC'yi GKRY ülkesine dâhil olan, ancak fiilen 'işgal edilmiş' bir alan olarak kabul etmektedir (Andrew ve Leal-Arcas, 2013, s. 17). Hal böyle iken, AB üyesi GKRY'ye göre, esasında Türkiye'nin KKTC'yle hayata geçirdiği eylemler, GKRY onay vermediği için, uluslararası hukuka aykırı nitelik taşımakta, GKRY'nin kara, hava ve deniz ülkesindeki hâkimiyetini işgalci güç olarak ihlal etmektedir (Kalaycı, 2019,s. 219). GKRY petrol ve gaz arama faaliyetlerine ilişkin sözleşme ve onay işlemlerinde, Kıbrıs Adası'nın ve adada yaşayan halkın bütününe uluslararası arenada temsil ediyormuşçasına hareket etmektedir (Küçükkuray, 2019, s. 120-121). GKRY Eski Cumhurbaşkanı Nikos Anastasiadis, Türkiye'nin GKRY'ne ait olduğunu öne sürdüğü münhasır ekonomik bölgede eylemlerini devam ettirmesi durumunda, taraflar arasında gerçekleştirilen müzakerelerin yeniden başlamasının imkan dahilinde olmayacağını ifade ederek, Türkiye'nin bahse konu alandaki eylemlerini tasvip etmediğini beyan etmiştir (Kıbrıs Gazetesi, 2020).

3.2. BM Güvenlik Konseyi'nin Yaklaşımı

BMGK'nin aldığı kararlar genel hatlarıyla incelendiğinde BM'nin, Rum idaresindeki Kıbrıs Cumhuriyeti'ni adadaki insanların salt yasal temsilcisi olarak gördüğünü ve 1960 Antlaşmaları (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, c) ile oluşturulan statünün askeri bir harekât ve kuvvet kullanılması ile değiştirilmesini onaylamadığını beyan edebiliriz. Adada yer alan Türk güçleri, BMGK kararlarında

“Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yapılan yabancı askeri müdahaleye derhal son verilmesi” (BM Güvenlik Konseyi, 353/1974, s. 7, para. 3) ifadeleriyle dolaylı biçimde “yabancı birlikler” şeklinde zikredilmektedir. Ayrıca *“Kıbrıs Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Makarios tarafından 2 Temmuz 1974 tarihli mektubunda geri çekilmeleri talep edilenler de dahil olmak üzere, uluslararası anlaşmaların yetkisi dışında Kıbrıs Cumhuriyeti'nde bulunan yabancı askeri personelin gecikmeksizin geri çekilmesi”* (BM Güvenlik Konseyi, 353/1974, s. 7, para. 4) ifadeleriyle de Türk güçlerinin adadan ayrılmaları gerektiği söylenmektedir. Bununla birlikte BMGK, oluşturulacak yeni bir Kıbrıs devletinin “askerden arındırılmış” bir pozisyonda bulunmasını da istemektedir. 12 Mart 1975 tarihli 367 sayılı kararıyla Konsey, *“Kıbrıs Cumhuriyeti'nin bir bölümünün Federe Türk Devleti olacağını ilan eden 13 Şubat 1975 tarihli tek taraflı kararı, diğer hususların yanı sıra, iki toplumun temsilcileri arasında eşit temelde sürdürülen ve amacı siyasi bir çözüme özgürce ulaşmak olmaya devam etmesi gereken müzakereleri tehlikeye atma eğiliminde olduğu için esefle karşılar ve ilgili BM kararlarının uygulanmasını tehlikeye atan veya atabilecek olan tarafların tüm tek taraflı eylemlerinden duyduğu endişeyi ifade eder.”* (BM Güvenlik Konseyi, 367/1975, s. 1, para. 2) şeklindeki beyanıyla *“adanın egemenliğine zarar verecek her türlü eylemden kaçınılması”* (BM Güvenlik Konseyi, 367/1975, s. 1, para. 1) talebini yinelemiş ve böylelikle Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin ölü doğumuna sebep olmuştur. BMGK, KKTC'nin ilan edilmesi sürecinde de benzer davranışı göstermiştir. “18 Kasım 1983 Tarihli 541 Sayılı Karar”la BMGK, KKTC'nin ilanının hukuki olarak geçersiz olduğunu beyan etmiş, *“Güvenlik Konseyi, Kıbrıs Türk makamları tarafından 15 Kasım 1983 tarihinde yayınlanan ve Kuzey Kıbrıs'ta bağımsız bir devlet kurmayı amaçlayan deklarasyondan endişe duymaktadır. KKTC yaratma girişimi geçersizdir. Kıbrıs'taki durumun kötüleşmesine katkıda bulunacağını göz önünde bulundurulmalıdır.”*(BM Güvenlik Konseyi, 541/1983,

s. 15) şeklinde ifade etmiş ve tüm devletlere davette bulunarak adada “*Kıbrıs Cumhuriyeti dışında herhangi bir Kıbrıs Devletini tanımamalarını*”(BM Güvenlik Konseyi, 541/1983, s. 16, para. 7) talep etmiştir (BM Güvenlik Konseyi, 541/1983). Üstelik BMGK, “550 Sayılı Karar”ıyla Türkiye Cumhuriyeti ile KKTC arasında büyükelçi atanmasını kınayıp “*Kıbrıs Cumhuriyeti'nin işgal altındaki kesiminde, 541 sayılı kararı ihlal eden, Türkiye ile hukuken geçersiz KKTC arasında sözde büyükelçi değişimi, anayasa referandumu ve seçimler yapılması gibi ayrılıkçı eylemlerin yanı sıra sözde bağımsız devleti ve Kıbrıs'ın bölünmüşlüğüne daha da pekiştirmeyi amaçlayan diğer eylemler veya eylem tehditlerinden ciddi endişe duyduğunu*” ifade ederek hukuki olarak geçersiz olan KKTC'nin tanınmaması kapsamındaki talebini tekrarlamıştır(BM Güvenlik Konseyi, 550/1984, s. 12).

Zikredilen BMGK kararları genel hatlarıyla incelendiğinde, adada KKTC'nin mevcudiyetinin yok sayıldığı bariz bir şekilde görülmektedir. AB üyesi GKRY adanın salt yasal temsilcisi olarak kabul edilmekte, garantör devletlerden Türkiye Cumhuriyeti'nin KKTC'nin tanınması minvalindeki fiilleri tenkit edilmekte ve diğer devletler KKTC'nin tanınmaması çerçevesinde baskılanmaktadır. BMGK'nın Kıbrıs'ta çözümün esasını meydana getireceğini ileri sürdüğü fikirleri farklı kararlarında ve bilhassa 649(BM Güvenlik Konseyi, 649/1990), 716(BM Güvenlik Konseyi, 716/1991), 750(BM Güvenlik Konseyi, 750/1992), 774(BM Güvenlik Konseyi, 774/1992), 939(BM Güvenlik Konseyi, 939/1994) ve 1179(BM Güvenlik Konseyi, 1179/1998) sayılı kararlarda zikredilmiştir. Bunlara göre: “*Kıbrıs'ta çözümün, bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü korunmuş, tek egemenliğe ve uluslararası kişiliğe ve tek vatandaşlığa sahip bir Kıbrıs Devleti'ne dayanması gerektiği yönündeki görüşünü teyit eder. İki toplumlu ve iki bölgeci bir federasyonda siyasi olarak eşit iki toplumdaki oluşması ve böyle bir çözümün başka herhangi bir ülkeyle tamamen veya kısmen birleşmeyi veya herhangi bir bölünme veya ayrılma şeklini içermemesi.*”

Kıscacası, BMGK adada her iki halkın birleşerek federasyon temelinde yeni bir devlet kurmalarını talep etmektedir. KKTC'nin devlet olma talebi ve tezi kabul edilmemekte, Türk kesimine *"iki bölge-iki toplumlu"* bir çözüm teklif edilmektedir. Eşitlik kavramına ilişkin olarak eşitliği, Rum tarafı ve uluslararası toplum genel kapsamında teoride siyasi eşitlik olarak yorumlarken, Türk tarafı ise bahse konu eşitlik fikrinin teoride kalmaması gerektiğini savunmaktadır. BM'nin bahse konu teklifleri Türk kesiminin devlet olarak var olma talebini yanıtlamaktan çok uzaktır. Türkiye'nin BM'ce adada *"dış güç"* şeklinde kabul edilmesi, Türk askeri güçlerinin *"yabancı birlikler"* olarak adadan ayrılmalarının talep edilmesi ve adanın askerden temizlenmesi maksadı da göz önünde bulundurulduğunda, BMGK kararlarının Kıbrıslı Türklerin güvenlik kaygılarına çare bulamadığı ve bahse konu kaygıların artmasına sebep olduğu söylenebilir.

3.3. AB'nin Yaklaşımı

Garantör devletlerden Yunanistan ve AB üyesi GKRY'nin günümüzdeki stratejilerinin temelleri BM kararları, AB kararları ve AB üyelik sürecidir (Arıkan, 2003, s. 116-140; Arıkan, 2004, s. 153-162) AB'nin Kıbrıs Sorunu hakkındaki genel tutumu; AB adada salt yasal idare olarak kabul ettiği GKRY'ni en kısa zamanda AB'ne tam üye yapma kapsamında ciddi mesafe kat ederek KKTC'nin meşruluk tezini ve tanınma talebini dikkate almamıştır (Arıkan, 2003, s. 123; Tan, 2016, s. 40-47; AB Yayınlar Ofisi, 1993). Hal böyle iken Kıbrıs Sorununun çözüme kavuşturulma ihtimali hayli azalmıştır (Tan, 2016, s. 44).

Bununla birlikte AB, BM'nin fikirlerine ters düşecek herhangi bir karar almamıştır (AB Konseyi, 1997; AB Konseyi, 1998; AB Konseyi, 1999; AB Konseyi, 2000a; AB Konseyi, 2000b; AB Konseyi, 2001a; AB Konseyi 2001b; AB Adalet

Divanı, 1994*.) Tam tersine, problemin çözümü adına BMGK kararlarına uyulmasının zorunluluğunu beyan ederek KKTC'nin menfaatlerine zıt olan bu kararların tatbiki çerçevesinde ciddi bir baskı vasıtası haline gelmiştir (Somuncuoğlu, 2002, s. 22-23; Akbayrak, 2021, s. 44).

3.4. BM Genel Kurulu'nun Yaklaşımı

BM Genel Kurulu kararları genel olarak incelendiğinde, BMGK kararlarına ters herhangi bir kararın söz konusu olmadığı ve üstelik bu kararları onaylar bir özellik taşıdığı söylenebilir (Şahoğlu, 2023, s. 1-12). Üstelik bununla birlikte, 1983 yılından sonra Kıbrıs Sorunu gündemden çıkarılmış, sadece adadaki BM Barış Gücü'nün finansmanı meselesi üzerinde durulmuş ve problemin çözümünü bütünüyle BMGK'ya bırakılmıştır. Diğer bir ifadeyle, "iki devletlilik" çözüm tasarısının meşruluğunun görüşülmesi gerekli esas organ, meseleye bütünüyle ilgisiz durumdadır.

İki BM Genel Kurulu kararı, Kıbrıs probleminin çözümü hususunda alınan diğer bütün kararların genel olarak esasını içermektedir. Bu kararlardan ilki, 1 Kasım 1974 tarihli ve BMGK'nce de tasvip edilerek onaylanan 3212 sayılı (BM Genel Kurulu, 3212/1974) karardır. Bahse konu karar şu şekildedir: *"1) Tüm Devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti'nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve bağlantısızlığına saygı göstermeye ve Kıbrıs Cumhuriyeti'ne yönelik her türlü eylem ve müdahaleden kaçınmaya çağırır. 2) Kıbrıs Cumhuriyeti'ndeki tüm yabancı silahlı kuvvetlerin ve yabancı askeri varlık ve personelin süratle geri çekilmesi ve içişlerine yönelik her türlü yabancı müdahalenin sona erdirilmesi"*

---

* Bahse konu kararda Avrupa Teşkilatı Adalet Divanı uluslararası toplumca kabul edilmeyen KKTC tarafından oluşturulan belgelerin kabul göremeyeceğine karar vermiştir. Ayrıca 16 Nisan 2003 tarihinde Atina'da imzalanan ve 1 Mayıs 2004 tarihinde yürürlüğe giren 2003 Katılım Antlaşmasının 10. Protokolü ile KKTC, AB nezdine yeni bir statü kazanmıştır. Protokol'de KKTC topraklarından, "Kıbrıs Cumhuriyeti hükümetinin etkin kontrol uygulamadığı Kıbrıs Cumhuriyeti bölgeleri" olarak söz edilmektedir.

çağrısında bulunur. 5) Tüm mültecilerin güven içinde evlerine dönmeli ve ilgili tarafları bu amaçla acil tedbirler almaya çağırılmaktadır.”

Kıbrıs'ta çözüm adına verilen ehemmiyetli kararlardan ikincisi “16 Mayıs 1983 Tarihli 37/253 Sayılı Karar”dır(BM Genel Kurulu, 37/253/1983). Bahse konu karar, yukarıda zikredilen tüm hususları yineleyerek ilgili taraflara “11) Dolaşım özgürlüğü, yerleşme özgürlüğü ve mülkiyet hakkı da dâhil olmak üzere tüm Kıbrıslıların insan haklarına ve temel özgürlüklerine saygı gösterilmesi ve mültecilerin güvenli bir şekilde evlerine gönüllü olarak dönmeleri için acil tedbirlerin alınması çağrısında bulunur.”

Dolayısıyla BM Genel Kurulu kararlarının Türk tarafının taleplerine cevap vermekten çok uzak durumda olduğunu söyleyebiliriz. İlk olarak BM Genel Kurulu aynı BMGK gibi, AB üyesi GKRY'ni adadaki milletlerin salt yasal temsilcisi olarak kabul etmektedir. Bahse konu devletin istiklalîyetine ve toprak bütünlüğüne müdahalede bulunulamayacağını, Türk tarafının meydana getirdiği siyasi teşekkülün tasvip edilemeyeceğini ve garantör devletlerden Türkiye Cumhuriyeti'nin KKTC'ye yardımının yanlış olduğunu beyan etmektedir.

3.5. Türkiye'nin Yaklaşımı

Kıbrıs Sorunu Türkiye bakımından uluslararası alanda daimi gündem haline gelerek problemin müzakerelerle hakkaniyetli bir neticeye bağlanamadığından ortaya çıkan problemler, Türkiye'nin dış politikadaki stratejisini etkilemiştir. Garantör devlet Türkiye'nin stratejisi müteakabiliyettir. GKRY'nin AB'yle yakın ilişkiler yürütmesine mukabil Türkiye de KKTC ile yakın ilişkiler yürüterek, 21 Ocak 1997'de ehemmiyetli kararlar almıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, d). Bu kapsamda müşterek savunma düzeni meydana getirilip Ağustos 1997'de “Türkiye-KKTC Ortaklık Konseyi” (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, e) oluşturulması kararı alınmıştır(Bozkurt ve Demirel, 2004, s. 215).

Buna ek olarak “28 Ocak 1998 Devlet Yardımları Antlaşması” (TBMM, b), “26 Şubat 1998 Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması”(TBMM, c), “23 Ekim 1998 İlişkilerin Düzenlenmesi Hakkında Uygulama Antlaşması” imzalanmıştır(Bozkurt ve Demirel, 2004, s. 215).

Türkiye ile AB arasında ortaklık kuran “1963 Ankara Antlaşması”nı(Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, f) Mayıs 2004 tarihinde AB’ye dâhil olan 10 yeni üyeyi de içerecek biçimde genişleten ve Türkiye ile görüşmelerin başlatılması adına AB’nce ön koşul olarak öne sürülen “Ek Protokol”(Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı, a) 29 Temmuz 2005’te imzalanmıştır. AB’ye dâhil olan 10 yeni üye içerisinde GKRY’nin bulunması ve Türkiye’nin tanımadığı GKRY’den “Kıbrıs Cumhuriyeti” şeklinde bahsedilmesi üzerine, Türkiye bahse konu protokolü imzalarken bildirge yayınlamıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, g). Bu bildirmede, Ek Protokol’ün imzalanmasıyla, “Kıbrıs Cumhuriyeti” olarak bahsedilen GKRY’nin tanınmadığı ifade etmiştir. Türkiye liman ve havaalanlarını GKRY’ne açmayı kabul etmemiştir. Türkiye Ek Protokolü imzalamasıyla AB’nce talep edilen bütün sorumlulukları yerine getirmiştir. Garantör devlet olan Türkiye Kıbrıs Sorunu’nda karşısında diğer garantör devlet olan Yunanistan’la birlikte AB üyesi GKRY’ni bulmuştur.

4. İKİ DEVLETLİ ÇÖZÜM

Uzun yıllardır devam eden müzakerelerde BM arabulucu rolünü üstlenmiştir. Fakat müzakerelerde herhangi bir neticeye erişilememiştir. Hâlihazırda AB’nin GKRY’ni adanın tümünün temsilcisi olarak görmesi, GKRY’ni üye kabul etmesi ve Türkiye’nin AB’ye üyelik müzakerelerinde ön koşul olarak Kıbrıs Sorunu ileri sürmesi görüşmelerin başarısızlığının bir yansımasıdır. Bu husustaki başarısızlık, BM’nin saygınlığını kötü yönde etkilemektedir. Dolayısıyla Kıbrıs’ta federatif bir sistemle meydana getirilen çözüm önerileri olumlu yönde neticelenmemiştir. İleriki yıllarda da iki toplum arasında güvenlik endişeleri sebebiyle bu model

kapsamında bir çözümün hayata geçmesi mümkün gözükmemektedir (Akgün, 2018, s. 105). Yıllardır benzer çözüm önerileri denenerek farklı netice meydana getirilmeye çalışılmıştır. Fakat 50 yılı aşkın süredir devam eden müzakereler ve iki tarafın görüş farklılıkları hali hazırdaki çerçevede uzlaşmanın gerçekleşmeyeceğinin en büyük işaretidir. Bu sebeple artık çıkmazda olan problemin çözümünü farklı bir yönden irdelemek ve uluslararası toplum ile örgütlerin direktmeye çalıştığı hali hazırdaki çözüm seçeneklerinin dışına çıkarak düşünmek gerekmektedir. Bu kapsamda alternatif fikirler ileri sürülmesi, Kıbrıs'ta taraflar arasında 50 yılı aşkın süredir yürütülen fakat neticeye varılamayan müzakereleri geçmiş çabaların egemen görüş açılarının dışına çıkararak süreci aktifleştirip taraflarda heyecan uyandıracaktır.

İşbirliği, güven ve dostluk çerçevesinde oluşturulması beklenen federasyonlar, millî gaye ve çıkarları kesişen toplumlar arasında meydana getirilmektedirler (KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi, 1990). Kıbrıs'ta uzun zamandır birbirlerine yönelik hiddet ve şüphe barındırmış iki milletin millî gayeleri kesişmekten çok çatışmaktadır. Kıbrıs'ta 1960 yılında oluşturulan ve fonksiyonel bir federasyon amaçlanarak planlanan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kabul ettiği sosyal düzen 3 yıl sürmüştür. Kıbrıs Sorununda üniter ve federatif bir düzenin çözüm olmayacağı ortadadır. Federal devlet adı çerçevesinde üniter bir devlet düzeni tatbik edilmekte olan Kıbrıs Cumhuriyeti bu duruma örnektir. Kıbrıslı Rumlara göre en son gaye, Kıbrıs'ta adanın tek gerçek milleti olan Elen milletinin hayat süreceği ve Kıbrıslı Türkleri azınlık statüsüne düşüren bir üniter devlet düzeni kurulmasıdır (Eroğlu, 1975, s. 250). Rum tarafı, Yunanistan'a bağlanma fikriyle adayı Rum hegemonyasının hüküm sürdüğü tek bir yönetim şekline dönüştürmeye çalışmaktadır.

Kıbrıs'ta iki milletin mevcudiyetini devam ettirebileceği güvenlik ortamından söz edebilmek için, geçmiş olaylardan çıkarılan dersler çerçevesinde iki milletin

birbirinden bağımsız yönetimlerin idaresi altında yaşayacakları bir çözüm olmalıdır(Hürsoy, 2013, s. 261). Üstelik Kıbrıs Türkleri, Kıbrıs Cumhuriyeti'nin iki kurucu ögesinden biri olmalarına rağmen günümüze kadar ileri sürülen çözüm modellerinde ihmal edilen millet olarak karşımıza çıkmaktadırlar.

Kıbrıs'ta iki millet arasında olması umulan karşılıklı sempati, hoşgörü ve bir toplumun diğerine hâkimiyet kurmasına dair teminatın yerine toplumlararası ilişkilerde güvensizlik hâkimdir. Bu güvensizlik müzakerelerde ve akabinde kriz olarak karşımıza çıkmaktadır. Üstelik iki millet belki de yüzyıllardır aynı adada hayat sürüyor olmalarına karşın bilhassa "Kanlı Noel" sürecinde ve akabinde yaşadıkları olaylar sebebiyle birbirlerine sempati ve hoşgörü ile değil, kin ve nefret ile bakmaktadırlar. Bir arada geçirilen bunca seneye karşın toplumlar kendi dil, din ve ırk niteliklerini muhafaza ederek ortak bir kimlik ve güçlü ilişkiler geliştirememişlerdir (Clement, 1999, s. 45). *"Dünya üzerindeki federasyonlar incelendiğinde şu unsurların bulunması durumunda sağlıklı bir şekilde işlediğini, uzun ömürlü olduğunu ve federasyon çatısı altında yaşayan toplumların huzur içerisinde yaşamlarını sürdürdüğünü gözlemlemek mümkündür: a. Federasyon altında bir araya gelen birimlerin birbirine hoşgörülü olması, üstünlük sağlayamamasına yönelik güvence, b. Bir araya gelen unsurlarda ortak tehdit algısı, c. Birbirlerine ihtiyaç duymaları, ç. Federe devlet/kanton/eyaletlerin büyüklüğü, sayısı ve homojen dağılımı, d. Federasyonun jeopolitiğidir."*(Önbaş, 2021, s. 76)

Kıbrıs özelinde düşünüldüğünde güç farklılığının mevcut olması, federal devlet sisteminde çok ehemmiyetli bir problem olacaktır. Zira Kıbrıs'a ilişkin önerilerin bütününde Rum tarafı sahip olduğu nüfusun fazlalığı sebebiyle bir adım önde bulunmaktadır. Bu da Türk tarafı adına süreç içerisinde büyük bir tehdit.

Kıbrıs problemine BM'nin Genel Sekreterler aracılığıyla ileri sürdüğü çözüm önerilerinin bütününe yakınında federasyon modeli öngörülmüş, üstelik 1960

yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nde de federasyon modeli tasarlanmıştır. Fakat 1960'da kurulan federasyonun hayatı üç yıl sürmüştür. Hal böyle iken uluslararası hukuk bakımından geçerliliği olmasa da 1963'ten bu güne dek gasp ettiği "cumhuriyet" aracılığıyla Rum tarafı üniter devlet amacını elde etmişken iki toplumlu federasyon sisteminin uygulanabilirliği şüphelidir. 50 yılı aşkın süredir herhangi bir neticeye ulaşamayan federasyon modeli üzerinde daha fazla vakit kaybetmeden çözüme çeşitli bir bakış açısı getirmek gerekmektedir.

İki toplumun fiili ayrılığı ve iki bölgeyi organizasyonların oluşturulmasının akabinde Rumların eski mülkleri için tazminat almasının en kolay yolu Kıbrıs Türk mercilerine yapacakları başvuru ve bu başvuruların onaylanmasıyla gerçekleşecektir (Işıksal, 2021, s. 231). Hal böyle iken KKTC'nin tanınması Kıbrıslı Rumların çıkarlarına hitap edecektir. İngiltere eski Dışişleri Bakanı Jack Straw, Kıbrıs'ta bir federal devlet düzeninin çözüm olmayacağını, mevcut şartlar altında adada iki devletli çözümün tek çare olacağını belirtmiştir (CNN Türk, 2021).

KKTC Eski Cumhurbaşkanı Denктаş şahsi fikirlerini içeren metni 31 Ağustos 1998'de kamuoyuna sundu. "Kıbrıs'ta Kalıcı Bir Çözüm İçin Teklif" ismini verdiği metinde Denктаş, Kıbrıs probleminin yalnızca KKTC ve GKRY arasında oluşturulacak bir konfederasyon ile çözülebileceğini ifade etmektedir (Denктаş, 1998). Bir konfederasyon meydana getirmek adına görüşmelere başlayacak Türk ve Rum tarafları, haliyle KKTC ve GKRY'nin "egemen ve eşit iki devlet" olduğunu onaylayacaklardı. Kısacası, Denктаş'a göre Kıbrıs'ta çözüm, KKTC'nin bir devlet olarak tanınmasına ve bahse konu devletin GKRY ile eşit olduğunun onaylanmasındadır. İki devletin birleşerek meydana getireceği müşterek bir Kıbrıs devleti olduğunca gevşek bir birliktelik olmalıdır. Taraflar konfederasyon çerçevesinde birleşmelidir. Türk kesiminin 1970'lerdeki "federe" devlet olma düşüncesi, şimdi "konfedere" devlet olma düşüncesine dönüşmüştür. Denктаş, Türkiye ve Yunanistan'ın yeni oluşturulacak "Kıbrıs Konfederasyonu" ile

bağlarını nasıl ayarlayacağını belirtmektedir. Adada her iki kesimin de kendi anavatanlarıyla “özel bir ilişki” oluşturan sözleşmeler akdedebilmesi ve 1960 Garanti Antlaşmasıyla oluşturulan düzenin devam etmesi gerekir. Denktaş’a göre, adada sadece her iki kesimin de talebiyle “Kıbrıs Konfederasyonu” AB’ne tam üye olma siyasetini güdebilecektir. Hal böyle iken Türkiye Cumhuriyeti’nin AB’ne tam üye olana dek geçen zamanda Kıbrıs Konfederasyonu üstünde diğer AB üyesi devletlerin haiz olduğu haklara sahip olabilmesi adına spesifik bir anlaşma imzalanması gerekmektedir. Denktaş, bu siyasi sistemin, adada sadece emniyetini tesis etmekle yetinmeyip her iki kesimin “kimliğini ve mutluluğunu” da muhafaza edeceğini ifade etmiştir. Denktaş’ın bahse konu iki devletlilik fikri, Türkiye Cumhuriyeti’nce de onaylanmaktadır. Bu destek, yalnızca Türk Dışişleri Bakanlığı ya da belli bir hükümet tarafından değil, devlet temelinde ve genel kapsamda siyasi ihtilaflardan uzak bir biçimde verilmektedir. Örneğin, Türkiye Büyük Millet Meclisi 15 Temmuz 1999 tarihli kararında Denktaş’ın iki devletlilik fikrini onaylayarak şu fikirlere yer vermiştir: *“Kıbrıslı Rumların Zürih ve Londra Antlaşmalarını ihlal etmeleri ve Kıbrıslı Türkleri yok etme planları sonucunda, Kıbrıs’ta iki devlet ortaya çıkmıştır. Bu gerçek tanınmadıkça ve iki devlete eşit muamele yapılmadıkça, bir çözüme ulaşılamayacaktır.”*(TBMM, a).

Bütün bu gelişmeler ışığında, Kıbrıs’ta iki devletli çözüm modeli devlet başkanları seviyesinde öncelikle 01 Eylül 2014 tarihinde Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan tarafından beyan edilmiştir. Erdoğan’ın Cumhurbaşkanı seçilmesinin akabinde ilk resmî yurtdışı ziyaretini gerçekleştirdiği KKTC’de basına verdiği demeçte Kıbrıs’ta federal bir oluşumun bahse konu olamayacağını, artık iki devletli çözümün gündemde bulunması gerekliliğini beyan etmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, 2014). Beyanların akabinde 2017 yılında İsviçre Crans-Montana’da gerçekleştirilen Kıbrıs Konferansı’nın da başarısızlıkla neticelenmesinin ve özellikle Ekim 2020’de Ersin Tatar’ın KKTC Cumhurbaşkanı seçilmesinin akabinde iki devletli çözüm

modeli Türk tarafında oldukça yüksek sesle dillendirilmeye başlanmıştır. Bunlara rağmen Rum tarafı ve Yunanistan iki devletli çözüme sıcak bakmamaktadırlar.

Türkiye Cumhuriyeti Eski Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu 18 Eylül 2020 tarihinde verdiği demeçte; *“Kıbrıs meselesinde artık federasyon için müzakere etmeyeceğimizi defalarca söyledik. Türkiye Cumhuriyeti olarak iki devletli çözüm, konfederasyon başta olmak üzere diğer seçenekleri müzakere edeceğiz.”* ibarelerini beyan etmiştir (Anadolu Ajansı, 2020). Müzakerelerin neticesinde Türk tarafının iki devletli çözüm modelini savunacağını ve bu modelin artık yegâne çözüm yöntemi olduğu hususundaki ısrarına, BM Kıbrıs Özel Temsilcisince, Denктаş zamanındaki gibi Türk tarafının çözümsüz ve uzlaşmaz bir tutum sergilediği minvalinde bir eleştiri getirilememektedir. Bu da önceki çözüm yöntemlerinde yaşananların ilerleme sağlanan bir kazanım değil, tecrübe edilmiş fakat hayata geçirilememiş başarısız girişimler olduğunun kabulüdür (Kıbrıs Postası, 2021).

5. SONUÇ

Kıbrıs probleminin kökeni, “Megali Idea” fikrinin parçasını oluşturan ve Yunanistan’ın da Kıbrıs siyasetinin esasını meydana getiren “Enosis”tir (İsmail, 1998, s. 6). 1878 sonrası İngiliz idaresi altındaki adada yaşanan olaylar ve Türk-Rum çatışmasının artması neticesinde taraflar bir araya getirilip Zürih Antlaşması ve Londra Antlaşması imzalanarak Kıbrıs Cumhuriyeti kurulmuştur (Bozkurt, 2002, s. 14). Ancak sonraki süreçte de Rum tarafının “Enosis” fikri temelindeki provokatif eylemleri neticesinde soykırıma varan fiilleri olmuştur. Bunun üzerine garantör devlet Türkiye bu olaylara sessiz kalmayıp müdahalede bulunarak adaya huzur ve refahı getirmiştir.

Hal böyle iken Kıbrıs'ta bağımsız müşterek bir devlet idaresi altında iken yaşanmış acı tecrübeler çerçevesinde, üniter ve federal bir sistemde iki

toplumun güven ve huzur içerisinde hayat sürmesinin mümkün olmadığı görülmektedir (Sözen ve Özersay, 2007, s. 126). Lozan Antlaşması sonrasında Türk toplumuna yönelik hayata geçirilen asimilasyon eylemleri ve Rum egemenliğini hayata geçirmek için yürütülen şiddet eylemleri iki toplumun bir arada yaşamasını zorlaştırmıştır (Kasım, 2007, s. 69). Ayrıca Rum Tarafının Annan Planı'nı yüksek bir oranla reddetmesi, kapsamlı bir çözüm yolunu seçmedikleri gerçeğini ortaya koymaktadır (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, h). Gerek GKRY-Yunanistan ikilisinin tutumları gerek BMGK'nın tutumu, gerek AB'nin tutumu ve gerekse de BM Genel Kurulu'nun tutumu değerlendirildiğinde KKTC'nin yok sayılıp AB üyesi GKRY'ni adadaki milletlerin salt yasal temsilcisi olarak kabul edildiği görülecektir.

Tüm bunlar dikkate alınarak Kıbrıs konusu değerlendirildiğinde, iki devletli çözümün, farklı kültür ve kimliğe sahip iki toplum adına en iyi alternatif olduğu söylenebilir. Adanın İngiliz idaresinden çıkmasının akabinde millî şuurun artmasıyla müşterek bir paydası olmayan iki toplumun aynı devlet idaresi altında hayat sürmeleri imkânsızdır. Aynı adada hayat sürmelerine karşın dil, din ve millet aidiyeti bakımından müşterek bir noktayı haiz olmayan iki toplumun "Kıbrıslılık" kimliği çerçevesinde bir araya getirilmesi adanın tarihi bakımından imkân dâhilinde değildir. Hal böyle iken siyasi ve ekonomik istikrarın yakalanması bakımından alternatif çözümün tartışılması zorunludur.

Bu kapsamda yarım asırdan fazladır federal sistem çerçevesinde sürdürülen müzakerelerde herhangi bir netice alınamamıştır. Problemin çözümü adına farklı fikirlerin tartışılması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu fikirlerin en başında ise adada iki devletli çözüm fikri hem Türkiye hem de KKTC tarafından bir süredir dile getirilmektedir. Bu fikir, günümüze dek müzakere edilen çözüm fikirlerinin aksine, iki toplumun birlikte yaşaması gayretiyle değil komşu ülkeler olarak bir araya getirilmesi tarafını ön plana çıkarmıştır.

Adanın bütününe egemen olma düşüncesindeki GKRY, self-determinasyon hakkı çerçevesinde adanın güneyinde bağımsız bir devlet ilan etmek istese, bugüne dek Kıbrıs problemi hususunda sergilediği tutum dikkate alındığında, BM bu kararı tanıyacaktır. Ancak bunu ilan eden Türk tarafı olması sebebiyle self-determinasyon hakkının olmadığından söz edilerek KKTC, yersiz uygulamalara ve ambargolara maruz kalmıştır. Hal böyle iken çözüm için Türkiye ve KKTC'nin Annan Planı temelinde çözüme ilişkin ortaya konulan çabanın neticesini alamaması ve yarım asırdan uzun süredir sürdürülen müzakerelerin neticesizliği üzerinden etkili ve saygın bir dış politika yürütmeleri gerekmektedir.

KKTC Annan Referandumu (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, h) neticesiyle çözüme ilişkin samimiyetini bariz bir biçimde sergilemesine rağmen karşılığında olumlu netice alamamıştır. Adada hayat süren iki halkın kendi bağımsız devletlerine sahip olarak mevcudiyetlerini devam ettirmesi, ihtilafli alanların paylaşımı ve fiziki sınırların daha net bir biçimde belirlenmesiyle birbirine yönelik daha saygılı bir ilişkiye sahip olacaklardır. Bu şekilde uzun süreli problem barışçıl bir biçimde çözümlenecektir. Bu kapsamda Annan Planı çerçevesinde gerçekleştirilen "2004 Kıbrıs Referandumu"ndan(Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı, h) çıkan netice başta olmak üzere yarım asrı aşkın süredir devam eden müzakerelerin bir neticeye erişememesi öne sürülerek Kıbrıs'ta farklı bir çözüm modelinin zorunluluğu uluslararası topluma kabul ettirilmelidir. Kıbrıs Türk tarafının Kıbrıs Anayasası ve uluslararası hukuk kapsamında sahip olduğu self-determinasyon hakkı kaynaklı ilan edilen KKTC'nin tanınmasında uluslararası destek temin edilebilir.

KKTC'nin uluslararası toplumda bir devlet olarak tanınmasının önündeki en önemli mani BMGK'nin "18 Kasım 1983 tarihli ve 541 sayılı kararı"dır(BM Güvenlik Konseyi, 541/1983). Bu kararla KKTC'ye haksızlık yapıldığı beyan edilerek uluslararası destek sağlanmalıdır. Bu gayretler çerçevesinde BMGK

üyesi devletlerden bir ya da birkaçı da dâhil olmak üzere devletlerin KKTC'yi devlet olarak tanıması ehemmiyetlidir.

Çıkar Çatışması Bildirimi

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanmasına ilişkin herhangi bir potansiyel çıkar çatışması yoktur.

Destek/Finansman Bilgileri

Bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve/veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek alınmamıştır.

Etik Kurul Kararı

Bu araştırma için etik kurul kararına ihtiyaç yoktur.

KAYNAKÇA

- AB Adalet Divanı. (1994). *Case C-432/92*, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:61992CJ0432>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- AB Konseyi. (1997). *12 Aralık 1997 Lüksemburg Zirvesi*, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/032a0008.htm, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (1998). *11-12 Aralık 1998 Viyana Zirvesi*, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00300-R1.EN8.htm, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (1999). *10-11 Aralık 1999 Helsinki Zirvesi*, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/ACFA4C.htm, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (2000a). *19-20 Haziran 2000 Feira Zirvesi*, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en0.htm, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (2000b). *7-8-9 Aralık 2000 Nice Zirvesi*, https://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00400-r1.%20ann.en0.htm, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (2001a). *15-16 Haziran 2001 Göteborg Zirvesi*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/00200-r1.en1.pdf, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- AB Konseyi. (2001b). *14-15 Aralık 2001 Laeken Zirvesi*, http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/68827.pdf, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)

- AB Yayınlar Ofisi. (1993). Commission Opinion on the Application by the Republic of Cyprus for Membership, <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/99cd34a4-e06a-4e6f-a957-b8f562034cdc>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Akbayrak, D. (2021). Güney Kıbrıs Rum Yönetimi'nin Avrupa Birliğine Üyelik Süreci Ve Türkiye Avrupa Birliği İlişkilerinde Kıbrıs Sorunu, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ufuk Üniversitesi, Ankara.
- Akgün, S. (2018). Kıbrıs'ta Birleşmiş Milletler Arabuluculuğu ile Siyasal Çözüm Modelleri ve Analizi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5/11, 89-107.
- Anadolu Ajansı. (2020). Dışişleri Bakanı Çavuşoğlu: Yunan Büyükelçiyi Bakanlığa çağırdık, <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/disisleri-bakani-cavusoglu-yunan-buyukelciyi-bakanliga-cagirdik/1978189>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Andrew F. ve Leal-Arcas, R. (2013). Legal Aspects of Inter-State Maritime Delimitation in The Eastern Mediterranean Basin, *Queen Mary University of London, School of Law Legal Studies Araştırma Notu*, 11/3, 1-23.
- Arkan, H. (2003). Avrupa Birliği Türkiye İlişkilerinde Yunanistan Faktörü, *İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 28, 116-140.
- Arkan, H. (2004). Avrupa Birliğinin Kıbrıs Politikasına Eleştirel Bir Yaklaşım, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, 1/3, 153-162.
- Bilge, A. S. (1969). Kıbrıs Uyuşmazlığı Olaylarla Türk Dış Politikası (1919-1965), Ankara Sevinç Matbaası.
- BM Genel Kurulu, (3212/1974) *Resolution 3212*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/738/14/IMG/NR073814.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Genel Kurulu. (37/253/1983) *A/RES/37/253*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/427/31/IMG/NR042731.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Genel Sekreteri. (1990). *BM Genel Sekreterinin BMGK'na Sunduğu 12 Şubat 1990 Tarihli ve S/21160 Sayılı Rapor*, <https://digitallibrary.un.org/record/85822?ln=en#record-files-collapse-header>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Genel Sekreteri. (1993). *BM Genel Sekreterinin BMGK'na Sunduğu 1 Temmuz 1993 Tarihli ve S/26026 Sayılı Rapor*, <https://www.securitycouncilreport.org/un-documents/document/cyprus-s26026.php>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi, (939/1994). *Resolution 939*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N94/310/29/PDF/N9431029.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).

- BM Güvenlik Konseyi. (1179/1998). "Resolution 1179", <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N98/186/37/PDF/N9818637.pdf?OpenElement>, Erişim Tarihi: 29.01.2024.
- BM Güvenlik Konseyi. (186/1964). Resolution 186. [https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=S/RES/186\(1964\)&Lang=E](https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=S/RES/186(1964)&Lang=E), (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (353/1974). *Resolution 353(1974)*, [https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=S/RES/353\(1974\)&Lang=E](https://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?OpenAgent&DS=S/RES/353(1974)&Lang=E), (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (367/1975) *Resolution 367(1975)*, <https://digitallibrary.un.org/record/93485>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (541/1983), *Resolution 541*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/453/99/PDF/NR045399.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024)
- BM Güvenlik Konseyi. (550/1984). *Resolution 550*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/487/80/PDF/NR048780.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (649/1990). *Resolution 649*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/574/99/PDF/NR057499.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (716/1991). *Resolution 716*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/596/52/PDF/NR059652.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (750/1992). *Resolution 750*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/011/09/PDF/NR001109.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- BM Güvenlik Konseyi. (774/1992). *Resolution 774*, <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N92/404/68/PDF/N9240468.pdf?OpenElement>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Bozkurt, E. ve Demirel, H. (2004) Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği Kapsamında Kıbrıs Sorunu. Ankara, Nobel Yayınları.
- Bozkurt, İ. (2002). Kıbrıs'ın Tarihine Kısa Bir Bakış, AB ve Kıbrıs, Bugünü ve Geleceği, İstanbul, Gündoğan Yayınları.
- Buluñç, A. Z. (2004) "Kıbrıs Uyuşmazlığının Kökleri ve Uyuşmazlığın Çözüm Yolu", Avrasya Dosyası Kıbrıs Özel, 10/3.
- Clement, D. Confederation, Federation and Sovereignty, *Journal of International Affairs*, 4/3, 33-45.
- CNN Türk. (2021). Jack Straw, Kıbrıs'ta İki Bölge Devlet Yapısının Mümkün Olmadığını Söyledi, <https://www.cnnturk.com/dunya/jack-straw-kibrista-iki-bolgeli-devlet-yapisinin-mumkun-olmadigini-soyledi>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).

- Coşkun, Y. (2018) Kıbrıs Türk Federe Devleti'nin İlanından Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin Kuruluşuna Kadar Olan Süreçte Kıbrıs Sorunu (1975-1983), *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6/64, 119-143.
- Denktaş, R. (1988). *The Cyprus Triangle*, The Office of Turkish of Northern Cyprus.
- Denktaş, R. (1998) Proposal for a Lasting Solution in Cyprus, https://www.mfa.gov.tr/_p_call-for-peace-from-the-turkish-side_br_rauf-denktas-proposes-confederation-in-cyprus_br_31-august-1998__p_.en.mfa, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Eroğlu, H. (1975) *Kıbrıs Uyuşmazlığı Ve Kıbrıs Barış Harekatı*, Ankara: Emel Matbaası.
- Ertekün, N. (1984). *The Cyprus Dispute and The Birth of Turkish Republic of Northern Cyprus*, London: K. Rustem and Brother.
- Ertuğrul, S. (2012) *Kıbrıs Sorunu ve Birleşmiş Milletler Genel Sekreterlerinin Çözüm Öneriler* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Fırat, M. (2001). *1980-1990 Yunanistan'la İlişkiler, Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar Cilt II*, der. Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Fırat, M. (2005). "1960-1980 Yunanistan'la İlişkiler", Türk Dış Politikası, Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, Cilt I, İstanbul, İletişim.
- Fırat, M. (2015). "KKTC'nin İlanı", Türk Dış Politikası, Cilt II, der. Baskın Oran, İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hürsoy, S. (2013). Kuramlar ve Kıbrıs Üzerine Çıkarımlar, *Ege Akademik Bakış Dergisi* 13/2, 259-271.
- Işıksal, H. (2021). Thinking Outside of the Box: Alternative Solution Models for the Turkish Cypriots. H. Gökçekuş ve H. Işıksal (Ed), *Cyprus: Alternative Solution Models içinde* (ss. 223-237) Berlin: Internationaler Verlag der Wissenschaften.
- İsmail, S. (1998) *150 Soruda Kıbrıs Sorunu*, İstanbul: Kastaş Yayınları.
- Kalaycı, D. (2019) The Cyprus Conflict: Searching For a Solution To The Dispute Over Exclusive Economic Zone in the Mediterranean Sea, *International Congress on Business and Marketing*, 215-233.
- Kasım, K. (2007). Soğuk Savaş Dönemi Sonrası Kıbrıs Sorunu. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 1/1, 57-72.
- Kıbrıs Gazetesi. (2020). Anastasiadis: Bundan Böyle Geçiş Kapılarından Geçen Herkes Kayıt Altına Alınacak, <https://www.kibrisgazetesi.com/kibris/anastasiadis-bundan-boyle-gecis-kapilarindan-gecen-herkes-kayit-h90738.html> (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Kıbrıs Postası. (2021) Ersin Tatar: 5+1 Toplantıda, GYÖ'lerin Görüşülmesini İstemiyoruz, <https://www.kibrispostasi.com/c35->

- KIBRIS_HABERLERI/n362924-ersin-tatar-51-toplantida-gyolerin-gorusulmesini-istemiyoruz, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- KKTC Cumhurbaşkanlığı Arşivi. (1990) Yılında Sunulan 27 Sayfalık Türk Önerileri.
- Küçüküray, S. (2019) Doğu Akdeniz Yetki Alanları Uyuşmazlığı ve Türkiye (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yakın Doğu Üniversitesi, Lefkoşa.
- Manisalı, E. (2003). Düünden Bugüne Kıbrıs. İstanbul, Gündoğan Yayınları.
- Önbaş, U. 1960-2021 Kıbrıs Sorunu, Çözüm Önerileri ve İki Devletli Model, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Milli Savunma Üniversitesi, İstanbul.
- Örek, O. (1997). Cyprus Problem: Why No Solution (The Obsession That Prevents A Peaceful Settlement In Cyprus). Lefkoşa: Public Relations Department of the TRNC Ministry of Foreign Affairs and Defence.
- Özersay, K. (2017). Kıbrıs Konusu. B. Oran (Ed) *Türk Dış Politikası* içinde (ss. 632-689). İstanbul: İletişim Yayıncılık.
- Özmen, S. (2005). Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs, İstanbul, IQ.
- Reddaway J. (1986). *Burdened with Cyprus: The British Connection*. Londra, Weidenfeld & Nicholson.
- Serter, V. Z. ve Fikretoğlu, O. Z. (1988). Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi (1878-1988), Lefkoşa.
- Sezer S. ve Terzioğlu B. (2004) "Tarihçe ve Kıbrıs Sorunu Kronolojisi", Avrasya Dosyası Kıbrıs Özel, 10/3.
- Somuncuoğlu, Sadi. (2002). *Avrupa Birliği Bitmek Bilmeyen Yol*, İstanbul, Ötüken Yayınları.
- Stavrinides, Z. (1976). *The Cyprus Conflict: National Identity and Statehood*. Nicosia: Stavrinides Press.
- Şahoğlu, H. (2023) Başarısız Bir Birleşmiş Milletler Misyonu: Kıbrıs, *Ankara Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 6/11, 1-12.
- Sözen, A. ve Özersay, K. (2007). The Annan Plan: State Succession or Continuity. *Middle Eastern Studies*, 43/1, 125-141.
- Tamçelik, S. (2013). Kıbrıs'ta BM Tarafından Gerçekleştirilen Toplumlararası Görüşmelerin Safhaları Ve Analitik Özellikleri, *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8/5, 733-778.
- Tamçelik, S. (2015). Kıbrıs'ta Gali Fikirler Dizisi'nde Müzakere Süreci ve Temel Özellikleri, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8/36, 391-440.
- Tan, Ö. (2016). Türkiye'nin Avrupa Birliği Sürecinde Kıbrıs Sorunu, *Balkan Sosyal Bilimler Dergisi*, 5/10, 40-47.
- TBMM. (a). *Tutanak*, <https://www.tbmm.gov.tr/Tutanaklar/Tutanak?BaslangicSayfa=1&BitisSayfa=28&BirlisimSiraNo=1138&Tur=B>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- TBMM. (b). Türkiye Cumhuriyeti İle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Arasında Yatırımlarda Devlet Yardımları Anlaşması,

- https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/KANUNLAR_KARARLAR/kanuntbmmc081/kanuntbmmc081/kanuntbmmc08104370.pdf, (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- TBMM. (c). Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti İle Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Hükümeti Arasında Ticaret Ve Ekonomik İşbirliği Anlaşması, <https://www5.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d20/c060/tbmm20060129ss0713.pdf>, (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, (2014). Türkiye, Garantör Ülke Sıfatıyla Kıbrıs Konusundaki Kararlılığını Sürdürecektir, <https://www.tccb.gov.tr/haberler/410/1327/turkiye-garantor-ulke-sifatiyla-kibris-konusundaki-kararlilikini-surdurecektir>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (a). *Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, BM Müzakerelerinin Başlangıcı*, http://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (b). *T.C. Dışişleri Bakanlığı, Set of Ideas*, http://www.mfa.gov.tr/set-of-ideas-_1992_.en.mfa (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (c). *Kıbrıs*, <https://www.mfa.gov.tr/kibris.tr.mfa>, (Erişim Tarihi: 29.01.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (d). Ortak Açıklaması, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cumhuriyeti---kuzey-kibris-turk-cumhuriyeti_ortak-aciklamasi_-20-temmuz-1997.tr.mfa. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (e). Ortaklık Konseyi Antlaşması, <https://ua.mfa.gov.tr/detay.aspx?5779>. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (f). Ankara Antlaşması, https://www.mfa.gov.tr/turkiye-ile-avrupa-ekonomik-toplulugu-arasinda-bir-ortaklik-yaratan-anlasma-_ankara-anlasmasi_-12-eylul-1963-.tr.mfa. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (g). 1963 Ankara Anlaşması'nı Tüm AB Üyelerine Genişleten Uyum Protokolü hk. https://www.mfa.gov.tr/no_123---29-temmuz-2005_-1963-ankara-anlasmasi_ni-tum-ab-uyelerine-genisleten-uyum-protokolu-hk_.tr.mfa. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).
- Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı. (h). Kıbrıs Meselesinin Tarihçesi, Bm Müzakerelerinin Başlangıcı, https://www.mfa.gov.tr/kibris-meselesinin-tarihcesi_-bm-muzakerelerinin-baslangici.tr.mfa#:~:text=M%C3%BCzakereler%20neticesinde%20nihai%20hale%20getirilen,%20E2%80%9Cevet%E2%80%9D%20demi%C5%9Ftir. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı AB Başkanlığı. (a). Ek Protokol, https://www.ab.gov.tr/files/ardb/ek_protokol.pdf. (Erişim Tarihi: 20.06.2024).

Vatansever, M. (2010). Kıbrıs Sorununun Tarihi Gelişimi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 12/Özel Sayı, 1487-1530.

EXTENDED ABSTRACT

From the 1960s to the present day, the Cyprus problem has continued to exist, sometimes with diplomatic crises and sometimes with armed conflicts, and after the Cyprus problem was brought to the UN, Turkey was left alone and the problem was tried to be finalised against the Turkish Cypriots and Turkey with pressure and threats. It is necessary to evaluate whether the two-state solution model proposed by the KKTC and supported by the Republic of Turkey can be a solution for the two communities, since the solution proposals put forward by the UN Secretaries General have not been successful so far in the Cyprus problem.

In the first part, a brief history of the Cyprus Problem negotiations is given. In the second part, the approach of the SCGA, Greece, the EU, the UN Security Council and the UN General Assembly to the problem is mentioned. In the third part, a different alternative to the solution that could not be reached as a result of the negotiations carried out for more than fifty years was evaluated. An evaluation is made in the conclusion section.

A Brief History Of The Cyprus Problem Negotiations

Following the Cyprus Peace Operation, steps were taken by the UN to start negotiations between the two sides in Cyprus. "The Basis for a Comprehensive Agreement for the Settlement of the Cyprus Problem" submitted by UN Secretary-General Annan to the Turkish and Greek Cypriot sides and the guarantor countries, the efforts to reach a solution on the island have been stronger.

On 24 April 2004, the referendum, which was to be held for the reunification of Cyprus and its membership to the EU, has been one of the most concrete solutions among all the initiatives made so far for Turkish Cypriots and Greek Cypriots. As a result of the voting, the Turkish side said "Yes" to the plan by 64.9 per cent, while the Greek Cypriot side rejected the plan by saying "No" by 75.8 per cent. The expectations that the Cyprus problem would end and peace would come to the island came to an end. The rejection of the Annan Plan by the Greek Cypriot side with such a high rate has revealed the fact that Greek Cypriots have not chosen a comprehensive solution to the Cyprus problem.

Approaches Of The Parties

Southern Cyprus-Greece Approaches

The Southern Cyprus-Greece duo recognises the KKTC as a de facto 'occupied' area that is part of its territory.

UN Security Council Approach

The Council demands that both peoples on the island unite and establish a new state on the basis of a federation. The TRNC's demand and thesis for statehood is not accepted and the Turkish side is offered a "bi-zonal-bi-communal" solution.

Although the UN proposals are accepted as an improvement on the example of the Republic of Cyprus established by the 1960 agreements, they are far from answering the Turkish side's demand to exist as a state. Considering that Turkey is recognised by the UN as a "foreign power" on the island, that Turkish military forces are demanded to leave the island as "foreign troops" and that the aim is to demilitarise the island, it can be said that the UNSC resolutions have failed to address the security concerns of the Turkish Cypriots.

EU Approach

The EU has not taken into account the KKTC's legitimacy thesis and recognition demand by making significant progress in the scope of making the Southern Cyprus, which it accepts as the only legal administration on the island, a full member of the EU as soon as possible.

UN General Assembly Approach

When the resolutions of the General Assembly are analysed, it can be said that there are no resolutions contrary to the Security Council resolutions and, moreover, they have a feature that approves these resolutions.

Turkey's Approach

The Cyprus Problem has become a permanent agenda for Turkey in the international arena and the problems arising from Cyprus in its relations with states have affected Turkey's foreign policy strategy. As a guarantor state, Turkey has responded to the steps of the Southern Cyprus within the scope of reciprocity strategy until today.

Two-State Solution

In the negotiations the UN has assumed the role of mediator between the two nations. However, no result has been achieved in these negotiations. The failure has a negative impact on the reputation of the UN. However, the differences of

opinion of the two sides in the negotiations, where there is no issue that has not been discussed for more than 50 years, is the biggest sign that the basis of reconciliation will not be realised in the current framework. For this reason, perhaps it is necessary to examine the solution of the problem, which is now at an impasse, from a different perspective and to think differently by going beyond the current solution options that the international community and organisations are trying to insist on. It would be beneficial to put forward alternative ideas that will activate the process and arouse excitement and confidence in the parties by going beyond the dominant viewpoints of past efforts with the current diplomatic procedures of the negotiation processes that have been carried out between the parties in Cyprus but have not reached a conclusion.

Conclusion

Within the framework of the bitter experiences of Cyprus under the administration of an independent joint state, it is seen that it is not possible for the two communities to live in security and peace in a unitary and federal system. When the Cyprus issue is evaluated, it can be said that a two-state solution is the best alternative for two communities with different cultures and identities. It is important to ensure that the KKTC is recognised as a state by some countries, including one or more of the UN Security Council member states.